

Актуальні стратегії антидопінгової освіти національного рівня (приклад Німеччини, Норвегії, Австралії та України)

Христина Хіменес¹, Мар'ян Пітин², Ольга Задорожна³, Юлія Стельмах⁴

Опубліковано	Секція	УДК
30.04.2025	Освіта/Педагогіка	615.21:378(430+481+94+477)

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15620268>

Анотація. Антидопінгова освіта є ключовим елементом боротьби з допінгом у спорті, сприяючи формуванню культури чесної гри. Її ефективність визначає рівень обізнаності спортсменів, тренерів і медичних фахівців щодо ризиків допінгу. *Мета* – виявити ефективні напрями розвитку антидопінгової освіти на національному рівні (на прикладі Німеччини, Норвегії, Австралії та України) та з'ясувати можливі шляхи удосконалення її змісту в українському суспільстві. *Результати:* Німеччина впроваджує антидопінгову освіту на всіх рівнях підготовки, наголошуючи на персоналізованих програмах. Норвегія використовує цифрові технології та інтерактивну платформу Rep Utøver. Австралія забезпечує комплексне навчання через Sport Integrity Australia. В Україні система перебуває на етапі розвитку, проте впроваджуються важливі реформи. *Висновки:* Україні слід розширювати використання цифрових платформ, інтерактивних методів і етичних аспектів боротьби з допінгом.

Ключові слова: заборонені речовини та методи, навчання, організації, проекти, спортивна етика.

Current national-level anti-doping education strategies (exemplified by Germany, Norway, Australia, and Ukraine)

Abstract. Anti-doping education plays a crucial role in preventing the use of prohibited substances in sports and fostering a culture of fair play. The effectiveness of educational programs determines the level of awareness among athletes, coaches, medical professionals, and sports officials regarding the dangers of doping, as well as its legal, ethical, and medical consequences. *Objective.* To identify effective directions for the development of anti-doping education at the national level (based on the examples of Germany, Norway, Australia, and Ukraine) and to explore potential ways to improve its content in Ukrainian society. *Results.* Germany stands out for its systematic approach to anti-doping education, which is integrated at all levels of sports training. A significant focus is placed on a personalized educational

¹ д.фіз.вих., доцент, доцент кафедри теорії спорту та фізичної культури Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського, <https://orcid.org/0000-0002-8677-6701>

² д. фіз. вих., професор, проректор з науково-педагогічної роботи та міжнародних зв'язків Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського, <https://orcid.org/0000-0002-3537-4745>

³ д. фіз. вих., професор, професор кафедри олімпійського і професійного спорту Херсонського державного університету, <https://orcid.org/0000-0001-6318-1660>

⁴ к.фіз.вих., доцент, доцент кафедри атлетичних видів спорту Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського, <https://orcid.org/0000-0002-0767-6906>

approach, contributing to a better understanding of the consequences of doping and the responsibility of each participant in the sports movement. Norway actively utilizes digital technologies and social media in its anti-doping education. The Ren Utøver platform, developed by Anti-Doping Norway, provides athletes and coaches with interactive courses, tests, and video materials to deepen their knowledge. A key element of the Norwegian model is the emphasis on ethical aspects of sports and the formation of personal motivation to adhere to the principles of "clean" sport. Australia demonstrates a high level of institutional support for anti-doping education. The Australian anti-doping agency Sport Integrity Australia ensures comprehensive training for athletes, coaches, and other stakeholders regarding doping risks, doping control procedures, and athlete responsibilities. In Ukraine, the anti-doping education system is in the development stage; however, significant steps are already being taken to improve it. *Conclusions.* A comparison of international practices allows us to identify key directions for improving anti-doping education in Ukraine, including the expansion of digital technologies, the implementation of interactive learning methods, increased engagement with young athletes, and the promotion of ethical aspects of doping prevention. The adoption of effective international practices will contribute to the development of a "clean" sports culture in Ukraine and increase awareness among the sports community about the dangers of doping.

Keywords: prohibited substances and methods, education, organizations, projects, sports ethics.

Вступ

Спорт сьогодні – глобалізований продукт людської діяльності, який значною мірою пов'язаний з різними сферами суспільного життя, окрім суто спортивної також з економічною, політичною, соціальною, технологічною тощо.

У XXI столітті спорт перетворився на складний соціально-економічний феномен. Він більше не є просто змаганням фізичних можливостей – це індустрія з мільярдними бюджетами, політичним впливом та соціальним значенням. Медіатизація спортивних подій перетворила спортсменів на публічних осіб та бренди, що несуть додаткову відповідальність перед спонсорами, вболівальниками та національними федераціями. Все це в сукупності чинить безпрецедентний тиск на спортсменів. Від них вимагають не просто перемог, а постійного прогресу, встановлення нових рекордів та демонстрації, по суті надлюдських можливостей. Цей тиск походить з різних джерел:

- економічний: контракти, спонсорство та призові фонди залежать від результатів;
- національний: спортсмени представляють не лише себе, але й свої країни;
- медійний: постійна увага ЗМІ та публічна критика;
- професійний: коротка кар'єра вимагає максимальних досягнень у обмежений час.

В умовах такого тиску зростає спокуса використання заборонених методів підвищення результативності [1, 2, 3]. Допінгова проблема має декілька критичних аспектів:

1. Технологічна гонка озброєнь: розробники допінгових речовин постійно вдосконалюють свої методи, створюючи препарати, які важко виявити сучасними тестами.
2. Системний характер: часто допінгові програми реалізуються на рівні цілих команд або навіть національних федерацій.
3. Етичні дилеми: спортсмени опиняються перед складним вибором – дотримуватися правил і ризикувати програти або порушити етичні принципи заради перемоги.
4. Здоров'я атлетів: тривале використання заборонених речовин призводить до серйозних проблем зі здоров'ям, включаючи серцево-судинні захворювання, гормональні розлади та психологічні проблеми.

Сучасна міжнародна діяльність у боротьбі з допінгом спрямована на забезпечення чесності та рівності в спорті. Ключову роль у цій сфері відіграє Всесвітнє антидопінгове

агентство (ВАДА), яке встановлює стандарти та координує зусилля національних організацій для запобігання використанню заборонених речовин серед спортсменів [4].

За оцінками ВАДА, близько 10% спортсменів можуть вживати допінг, хоча офіційні тести виявляють лише 1-2% порушників. Це свідчить про необхідність удосконалення методів виявлення та профілактики допінгу [5].

ВАДА та інші регулюючі органи постійно вдосконалюють методи виявлення заборонених речовин, але часто відстають від інноваційних методів обману. Ключові проблеми включають обмежені ресурси для розробки нових методів тестування, політичний тиск та конфлікт інтересів, юридичні труднощі при переслідуванні порушників, транскордонна природа спорту, що ускладнює уніфікацію підходів [6, 7].

Сучасний спорт знаходиться на роздоріжжі, де вирішується його майбутнє як соціального інституту. Збереження його цілісності та етичних принципів вимагає спільних зусиль усіх зацікавлених сторін – від спортсменів до міжнародних організацій.

На національному рівні країни активно співпрацюють для посилення антидопінгових заходів. Наприклад, Міністерство молоді та спорту України підписало угоду про співпрацю з Антидопінговим агентством Польщі, що сприяє обміну досвідом та кращими практиками у цій сфері [4].

Рада Європи та її країни-члени також приділяють значну увагу боротьбі з допінгом, регулярно проводячи аудити та оцінюючи відповідність національних програм міжнародним стандартам. Планується, що в 2026 році в Україні відбудеться виїзний аудит Моніторингової групи Ради Європи, що підкреслює важливість та актуальність цієї проблематики [4].

Важливо зазначити, що ефективна боротьба з допінгом потребує постійного вдосконалення методів тестування, міжнародної співпраці та жорсткого дотримання антидопінгових правил усіма учасниками спортивного процесу.

Важливим виявляється виявлення ефективних підходів до боротьби із допінгом у розвинутих країнах, розповсюдження інформації в наукових колах та спортивних спільнотах для спільної протидії цьому достатньо неоднозначному чинникові, який може зруйнувати ключові ідеали і принципи спорту.

Аналіз останніх досліджень щодо проблематики.

Сучасний спорт стикається з багатьма викликами щодо провадження антидопінгової діяльності. Зокрема відстежується:

1. Політизація антидопінгових рішень, що є однією з найбільш проблемних сфер у сучасному спорті. Дослідження показують, що політичні інтереси можуть суттєво впливати на прийняття рішень у сфері боротьби з допінгом.

Згідно з дослідженням D. Hanstad, S. Loland, I. Waddington [8], геополітичні інтереси часто призводять до різного трактування антидопінгових правил для різних країн. Автори підкреслюють, що міжнародні антидопінгові санкції нерідко стають інструментом геополітичного тиску, особливо щодо країн, які мають складні відносини з західними державами.

У публікації авторів P. Dimeo, V. Møller [9] детально аналізується російський допінговий скандал, який продемонстрував, як антидопінгова політика може стати частиною ширших геополітичних протистоянь, що ускладнює об'єктивність та ефективність антидопінгової системи.

2. Різний рівень співпраці національних федерацій. Ефективність глобальної антидопінгової системи значною мірою залежить від рівня співпраці національних спортивних федерацій, який суттєво відрізняється між країнами.

Зокрема, фахівці B. Houlihan та D. Hanstad [10] у своєму дослідженні виявили значні відмінності в імплементації Кодексу WADA між різними країнами. Фахівці відзначають, що існують суттєві розбіжності в ресурсах, досвіді та політичній волі для впровадження

антидопінгових програм, особливо між розвиненими країнами та країнами, що розвиваються".

Дослідник U. Wagner [11], своєю чергою, вказує на відмінності в правових системах, культурних особливостях та фінансових можливостях, що створює перешкоди для уніфікованого застосування антидопінгових правил та підриває глобальну ефективність боротьби з допінгом.

3. Фінансова залежність ВАДА від країн-донорів. Фінансова структура Всесвітнього антидопінгового агентства створює ризики для його незалежності та об'єктивності.

За даними дослідження W. Maennig [12], ВАДА фінансується переважно урядами країн та МОК, причому основними донорами є розвинені західні країни. Автор стверджує, що подібна фінансова модель створює потенційний конфлікт інтересів, оскільки ВАДА може опинитися під тиском своїх основних спонсорів.

4. Складність балансування між суворістю покарань та захистом прав спортсменів. Одним із ключових викликів для ВАДА є знаходження оптимального балансу між ефективністю боротьби з допінгом та захистом прав спортсменів. Щодо цього M. Viret [13] у своєму юридичному аналізі антидопінгової системи відзначає проблематичність принципу "суворої відповідальності", який застосовується в Антидопінговому кодексі. Авторка аргументує, що пори його необхідність для ефективної боротьби з допінгом, він водночас створює ризики порушення презумпції невинуватості та інших правових гарантій для спортсменів".

У дослідженні J. Kornbeck та B. Kayser [14] автори також звертають увагу на труднощі щодо забезпечення належного правового захисту спортсменів у контексті суворих антидопінгових правил, особливо у випадках ненавмисного вживання заборонених речовин або забруднених харчових добавок.

5. Проблеми з екстратериторіальним застосуванням санкцій. Глобальний характер спорту та антидопінгової боротьби створює юридичні неточності при застосуванні санкцій за межами національних юрисдикцій.

За даними дослідження A. Duval [15], екстратериторіальне застосування антидопінгових санкцій часто стикається з перешкодами через відмінності в національних законодавствах. Автор зазначає, що окремі країни можуть не визнавати рішення міжнародних антидопінгових організацій через відсутність відповідних правових механізмів.

Інші фахівці, I. Waddington & V. Møller [16] також підкреслюють, що проблеми виникають при спробах застосувати санкції проти спортсменів або персоналу з країн, які мають обмежену співпрацю з міжнародною антидопінговою системою, що створює певні "сірі зони", де антидопінгові правила можуть виявитися неефективними.

Зазначені чинники і їх специфіка визначають необхідність переосмислення підходів до антидопінгової діяльності. Аналіз існуючих викликів для провадження антидопінгової діяльності на світовому рівні демонструє необхідність переходу від переважно каральної моделі до превентивної, де ключову роль відіграватиме антидопінгова освіта.

Результати

Існує кілька фундаментальних причин розглядати освітні програми як першочерговий напрям боротьби з допінгом на національному рівні.

1. Формування антидопінгової культури замість страху покарання.

Освітні програми формують внутрішню мотивацію дотримання чесної гри, яка є більш стійкою, ніж зовнішня мотивація через страх санкцій. Донесення ключових аспектів боротьби з допінгом через освітню складову допомагає розвивати етичні цінності в спорті з раннього віку, коли формується світогляд майбутніх спортсменів [2, 17].

2. Економічна ефективність. Профілактика через освіту є економічно вигіднішою, у порівнянні з витратами на створення складних систем тестування та розслідувань. Особливо актуальним це виявляється для країн з обмеженими ресурсами, які не можуть забезпечити масштабне тестування.

3. Подолання проблеми нерівного доступу до антидопінгових ресурсів. Освітні програми можуть бути адаптовані до економічних можливостей різних країн. Цифрові освітні платформи значно спрощують доступ до якісної антидопінгової інформації в регіонах з обмеженою інфраструктурою.

4. Зменшення випадків ненавмисного допінгу. Значна частка порушень пов'язана з ненавмисним вживанням заборонених речовин через відсутність необхідних знань у спортсменів та забезпечуючого персоналу щодо речовин та методів, віднесених до списку заборонених.

Освіта знижує ризики випадкових порушень, особливо серед молодих спортсменів.

Освітній підхід зосереджений на універсальних цінностях чесної гри, що меншою мірою підлягає політичним маніпуляціям. Антидопінгова освіта створює спільну етичну платформу для різних країн незалежно від геополітичних позицій [18, 19].

Отже пріоритизація антидопінгової освіти на національному рівні дозволить створити стійку систему запобігання допінгу, яка спирається на усвідомлений вибір спортсменів та їхнього оточення, а не лише на страх покарання. Такий підхід здатний подолати більшість структурних проблем міжнародної антидопінгової системи, зменшуючи вплив політичних факторів та фінансових обмежень, забезпечуючи при цьому більш справедливі умови для спортсменів з різних країн.

Антидопінгова освіта в Німеччині.

Німеччина відома своєю активною та систематичною діяльністю зокрема в галузі антидопінгової освіти, спрямованою на забезпечення чесності та здоров'я спортсменів. Ця діяльність охоплює різні рівні та аспекти спортивної спільноти.

Центральною установою, що несе відповідальність за антидопінгову діяльність в Німеччині, є Національна антидопінгова агенція (НАДА). Ця організація розробляє та впроваджує освітні програми, спрямовані на підвищення обізнаності спортсменів, тренерів та інших учасників спортивного процесу щодо ризиків та наслідків використання допінгу [21].

НАДА проводить різноманітні освітні заходи, включаючи семінари, лекції та інтерактивні тренінги. Ці програми адаптовані до різних вікових груп та рівнів спортивної підготовленості, що дозволяє ефективно донести інформацію до широкої аудиторії. Особлива увага приділяється молодим спортсменам, щоб з раннього віку формувати у них розуміння важливості чистого спорту. Антидопінгова освіта в Німеччині інтегрована в систему загальної та професійної освіти. Університети та спортивні школи включають антидопінгові модулі в свої навчальні плани, забезпечуючи майбутніх фахівців знаннями про етику в спорті та методи запобігання допінгу.

Окрім того, НАДА активно використовує сучасні технології для поширення інформації. Онлайн-платформи, мобільні додатки та соціальні мережі служать каналами для розповсюдження освітніх матеріалів, надання консультацій та інформування про останні новини в сфері антидопінгової діяльності. Серед найбільш популярних: NADA-App (мобільний додаток, який надає актуальну інформацію про заборонені речовини та методи, дозволяє перевіряти статус лікарських засобів і містить інші корисні функції для спортсменів); Global DRO (онлайн-база даних, що дозволяє спортсменам та медичним працівникам перевіряти статус лікарських препаратів щодо їх заборони в спорті); ALPHA (онлайн-освітня програма, розроблена ВАДА, яка використовується для навчання спортсменів про ризики допінгу та важливість чистого спорту); Social Media Platforms (НАДА активно присутня в соціальних мережах, таких як Facebook, Twitter та Instagram,

де регулярно публікує освітні матеріали, новини та оновлення, пов'язані з антидопінговою діяльністю) [21].

Німеччина бере активну участь у міжнародних ініціативах та співпрацює з ВАДА та іншими національними антидопінговими організаціями. Це сприяє обміну досвідом, розробці спільних стратегій та підвищенню ефективності освітніх програм на глобальному рівні. До прикладу, з 2022 року ВАДА запустило програму розвідки та розслідувань в Європі, яка призвела до вилучення понад 25 тонн заборонених препаратів та закриття 25 лабораторій. А під час конфлікту в Україні, Німеччина була однією з 19 національних антидопінгових організацій, які погодилися проводити та фінансувати тестування українських спортсменів, що перебували за кордоном [22]. Завдяки комплексному підходу та тісній співпраці між державними установами, освітніми закладами та спортивною спільнотою, Німеччина демонструє високий рівень ефективності в антидопінговій освіті, сприяючи формуванню культури чесного та здорового спорту.

Антидопінгова освіта в Норвегії.

Норвегія є одним із лідерів у боротьбі з допінгом у спорті та має ефективну систему антидопінгової освіти. Країна приділяє значну увагу профілактичним заходам, зокрема освітнім програмам для спортсменів, тренерів та спортивних організацій.

Головною установою, що відповідає за антидопінгову діяльність у Норвегії, є Anti-Doping Norway (АДНО). Вона була заснована у 2003 році і працює незалежно від уряду, але у співпраці з Міністерством культури та спорту. Основна місія ADNO – захист чистого спорту шляхом розробки та впровадження освітніх програм, проведення допінг-контролю, участі у міжнародних ініціативах щодо боротьби з допінгом [23].

Норвегія вважає саме профілактику ключовим елементом боротьби з допінгом у спорті, тому значну увагу приділяє освіті. Серед основних напрямів антидопінгової освіти в цій країні слід виділити:

Навчання спортсменів. АДНО проводить семінари та лекції для юних та професійних спортсменів. При цьому, особлива увага приділяється молодим спортсменам, які лише розпочинають кар'єру. Залучені у сферу використовують спеціальну онлайн-платформа для самоосвіти ("Ren Utøver") [23].

Підготовка тренерів та спортивних фахівців. Всі тренери проходять обов'язкові курси з антидопінгової освіти. Також існують програми для лікарів та медичних фахівців, які працюють у спорті.

Освітні програми у школах та університетах. Антидопінгова тематика інтегрована у шкільну програму. В університетах, де навчаються майбутні тренери та фізіотерапевти, впроваджено освітню компоненту, яка стосується розгляду питань антидопінгового законодавства.

Інформаційні кампанії та цифрові ресурси. АДНО активно використовує соцмережі та мобільні додатки для поширення антидопінгових знань. Спортсменам постійно пропонують інтерактивні тести та освітні відео.

Норвегія активно співпрацює з ВАДА та європейськими організаціями, що ведуть боротьбу з допінгом у спорті. А у 2017 році країна запровадила ініціативу "Global Drug-Free Sport", яка спрямована на поширення передових освітніх методів на міжнародному рівні.

Загалом Норвегія демонструє достатньо інноваційний та комплексний підхід до антидопінгової освіти. Головний акцент зроблено на попередженні, тобто освітні заходи мають не лише інформативний, а й виховний характер.

Антидопінгова освіта в Австралії.

Австралія є однією з країн-лідерів у боротьбі з допінгом у спорті та має розвинену систему антидопінгової освіти, що базується на сучасних технологіях, профілактичних програмах і законодавчих ініціативах [24]. В цій країні боротьба з допінгом здійснюється

під керівництвом Sport Integrity Australia (CIA) – агентства, яке було створене в 2020 році шляхом об'єднання декількох структур, зокрема Australian Sports Anti-Doping Authority. Основними завданнями CIA є розробка та впровадження антидопінгової політики, проведення тестувань на допінг, організація освітніх програм, взаємодія з міжнародними організаціями, включаючи ВАДА [25].

Антидопінгова освіта в Австралії охоплює широкий спектр спортивної спільноти – від юних спортсменів до професіоналів, тренерів, лікарів і навіть батьків. При цьому CIA пропонує різні рівні освітніх програм залежно від віку та рівня підготовленості спортсмена [25]:

"Pure Performance Pathway" – програма для юних спортсменів, що включає базові знання про допінг.

"National Level Athletes Education" – обов'язкові онлайн-курси для спортсменів національного рівня.

"Elite Athlete Education" – програма для професійних спортсменів, яка містить поглиблений аналіз допінгових ризиків та правил WADA.

Значну увагу організація приділяє також освіті тренерів та спортивних фахівців. Всі тренери та медичний персонал, які працюють із спортсменами, зобов'язані пройти "Anti-Doping Fundamentals Course". Також фахівцями розроблена програма "Coaches' Anti-Doping Education", яка допомагає тренерам визначати ризики вживання заборонених речовин і працювати із спортсменами в рамках чистого спорту [25].

Окрім цього антидопінгові знання інтегровані в освітні програми спортивних академій і університетів. А в університетах, що спеціалізуються на спортивній науці, включені спеціалізовані курси з питань спортивної фармакології, допінгового контролю та спортивної етики.

CIA активно використовує онлайн-платформи для навчання та поширення інформації. Серед них варто виділити: "e-Learning Hub" (цифрова платформа для самоосвіти спортсменів та тренерів), мобільний додаток "Check Your Substances" (дозволяє спортсменам перевіряти лікарські препарати на відповідність антидопінговим правилам). Також в країні запуснені соціальні програми під гаслом "Play Safe, Play Fair", які закликають спортсменів дотримуватися принципів чесної гри.

При цьому, Австралія застосовує жорстку систему допінг-контролю, що включає як змагальне, так і позазмагальне тестування. Випадкові тестування проводяться навіть серед молодих спортсменів, щоб зменшити ризик раннього використання допінгу [24].

Країна є активним учасником міжнародної боротьби з допінгом. CIA тісно співпрацює з ВАДА та Азіатсько-Тихоокеанською антидопінговою організацією. Організація також реалізує спільні освітні проєкти з Великобританією, Канадою та Новою Зеландією. У 2018 році CIA була ініціатором створення "Asia-Pacific Anti-Doping Network", що спрямований на покращення антидопінгових заходів у регіоні.

Отже, поряд з іншими країнами, що ведуть активну боротьбу із запобігання вживання та розповсюдження допінгу у спорті, Австралія демонструє інноваційний, інтегрований та технологічний підхід до антидопінгової освіти. Великий акцент робиться на цифрових платформах, що дозволяє спортсменам отримувати актуальні знання у зручному форматі. Австралійська система є однією з найбільш прогресивних, оскільки поєднує жорсткі антидопінгові заходи з масштабною освітньою роботою.

Сьогодні загалом більшість країн ставлять достатньо високі цілі у боротьбі з допінгом. При цьому, важлива увага приділяється саме антидопінговій освіті, як превентивному напрямку, що дозволяє запобігати протиправним діям у цій сфері.

Антидопінгова освіта в Україні.

Варто відзначити, що і Україна, попри війну, складні соціально-політичні та економічні умови розвитку, розвиває напрям антидопінгової освіти.

Основним органом, що провадить антидопінгову політику в нашій країні, є Національний антидопінговий центр України (НАДЦУ). Він діє відповідно до Всесвітнього антидопінгового кодексу ВАДА, Закону України "Про антидопінгову діяльність у спорті", канонів Національного олімпійського комітету (НОК) України [4].

Ця організація здійснює контроль за дотриманням антидопінгових правил, проведення тестувань спортсменів, освітні та профілактичні заходи, взаємодію з міжнародними антидопінговими організаціями.

Сьогодні Україна приділяє значну увагу антидопінговій освіті, особливо серед спортсменів, тренерів та лікарів. При цьому, всі спортсмени, які беруть участь у національних та міжнародних змаганнях, зобов'язані пройти антидопінгові навчальні курси, які включають розгляд основних принципів антидопінгової політики, переліку заборонених речовин та методів, порядку допінг-контролю та наслідків його порушення, а також процедуру отримання Дозволу на терапевтичне використання (ДТВ) для лікарських препаратів.

Ці курси проводяться у формі семінарів, вебінарів та онлайн-навчання на офіційному сайті НАДЦУ.

Тренери та лікарі також зобов'язані проходити антидопінгову підготовку, оскільки несуть відповідальність за своїх спортсменів. Для них розроблено спеціальні навчальні модулі, що охоплюють питання щодо запобігання використанню допінгу серед спортсменів, особливостей консультування та контролю раціон спортсменів, розпізнавання симптомів вживання допінгу та дій у разі порушень.

В Україні діють також ініціативи для молодих спортсменів, які розпочинають свою кар'єру. Зокрема, з 2020 року в Україні реалізуються освітні програми для юних спортсменів, які передбачають лекції в спортивних школах та академіях, інтерактивні тренінги та відеоуроки, кампанії в соціальних мережах під гаслом "Чистий спорт". Окрім того, для широкої громадськості діє проект "Освіта проти допінгу", який проводиться спільно з Міністерством молоді та спорту [4].

Україна використовує сучасні цифрові технології для розповсюдження антидопінгової освіти, підвищення обізнаності спортсменів та контролю за виконанням антидопінгових правил. Серед найбільш популярних та змістовних ADeL (глобальна освітня платформа ВАДА, яка включає навчальні модулі для спортсменів, тренерів, лікарів та спортивних функціонерів), офіційний сайт НАДЦУ (nadc.org.ua, що містить інформаційні матеріали, відеоуроки, тести та роз'яснення щодо процедур допінг-контролю), платформа «Чистий спорт» (розроблена для українських спортсменів як інтерактивний навчальний ресурс із тестуванням знань про антидопінгову політику).

Діють також і освітні мобільні додатки, такі як WADA Athlete Central (міжнародний додаток для спортсменів, що дозволяє вести інформацію про місцезнаходження для тестування), Doping Control Guide (надає інформацію про процедури тестування, список заборонених речовин та права спортсменів під час допінг-контролю), Global DRO (міжнародна база даних лікарських препаратів із можливістю перевірки заборонених речовин, доступна і для українських спортсменів) Antidoping e-Learning (для дистанційного навчання з антидопінгової тематики). Це продукти, які розроблені здебільшого на міжнародному рівні, проте вони активно застосовуються і пропагуються і серед українських спортсменів [4].

Україна також активно співпрацює з міжнародними антидопінговими організаціями. Першочергово з ВАДА та International Testing Agency (ITA), проте діють і спільні освітні програми з країнами ЄС (European Anti-Doping Initiative). А з 2021 року НАДЦУ є частиною Глобальної антидопінгової мережі, що дозволяє обмінюватися досвідом із найкращими світовими практиками.

Загалом Україна робить значні кроки в боротьбі з допінгом через посилення освіти, профілактики та контролю. Антидопінгові програми для спортсменів, тренерів та

лікарів дозволяють зменшити ризик вживання заборонених речовин, а міжнародна співпраця сприяє впровадженню передових методів боротьби з допінгом у спорті.

Проаналізувавши зміст діяльності антидопінгових організацій Німеччини, Норвегії, Австралії та України, ми виявили, що кожна з них надає вагомій ролі у боротьбі з допінгом на національному рівні саме антидопінговій освіті. У кожній з країн впроваджуються ініціативи пов'язані перш за все з освітою самих спортсменів, а також тренерів та інших, залучених до спортивної діяльності, фахівців. У той же час, кожна з країн, а відповідно і організацій, використовують різні інструменти для досягнення цілей антидопінгової освіти, що наведені у тексті та табл. 1.

Таблиця 1

Ключові аспекти антидопінгової освіти різних країн

Країна	Організації / Відповідальні структури	Програми та ініціативи	Цільова аудиторія	Особливості підходу
Норвегія	Anti-Doping Norway (ADNO)	Платформа "Ren Utøver" (Чистий спортсмен), мобільні додатки, освітні модулі	Спортсмени, тренери, лікарі, молодь	Активне використання мобільних додатків та соцмереж
Німеччина	Nationale Anti Doping Agentur (NADA)	"Gemeinsam gegen doping" (разом проти допінгу), онлайн-курси, інтерактивні тренінги	Спортсмени всіх рівнів, тренери, лікарі, студенти	Онлайн-платформи та інтерактивний підхід
Австралія	Sport Integrity Australia	Освітні відео, інтерактивні курси, кампанія 'Keep Sport Clean'	Спортсмени, тренери, батьки, офіційні особи	Інтеграція антидопінгової освіти у спортивну підготовку
Україна	Національний антидопінговий центр України (НАДЦУ)	Освітні семінари, інформаційні кампанії, онлайн-курси	Спортсмени, тренери, медперсонал	Основний акцент на профілактиці та інформаційному забезпеченні

Найбільш ефективні антидопінгові освітні програми мають країни, які активно використовують цифрові технології та роблять антидопінгову освіту обов'язковою для спортсменів та їхніх тренерів. Норвегія та Німеччина демонструють системний підхід, поєднуючи онлайн-навчання та індивідуальні консультації. Австралія робить акцент на інтеграції цифрових платформ, тоді як в Україні програми розвиваються, але поки що потребують модернізації та розширення.

Висновки

Допінг залишається серйозною загрозою для чесної конкуренції у спорті, впливаючи не лише на результати змагань, а й на фізичне та психологічне здоров'я спортсменів. Тому антидопінгова освіта є ключовим елементом профілактики та боротьби з незаконним використанням заборонених речовин.

Держави, які демонструють ефективну антидопінгову політику, впроваджують навчальні ініціативи на різних рівнях: для спортсменів, тренерів, спортивних лікарів і менеджерів. Важливою тенденцією є обов'язковість проходження освітніх курсів для професійних атлетів і членів їхніх команд, що вже реалізується у Німеччині, Норвегії та Австралії.

Використання інтерактивних онлайн-платформ (NADA Lernplattform у Німеччині, Ren Utøver у Норвегії, Sport Integrity App в Австралії) значно підвищує доступність антидопінгових знань. Це сприяє ефективному та персоналізованому навчанню, оперативному оновленню інформації та швидшому виявленню потенційних порушень антидопінгових правил.

Найефективніші антидопінгові системи існують у країнах, що активно взаємодіють із ВАДА та іншими міжнародними структурами. Наприклад, Німеччина та Норвегія беруть участь у міжнародних проектах з обміну досвідом, що сприяє вдосконаленню методології боротьби з допінгом та уніфікації підходів до освіти та контролю.

Подальше вдосконалення антидопінгових заходів має ґрунтуватися на розширенні освітніх ініціатив, зокрема впровадженні більш інтерактивних та персоналізованих навчальних курсів, інтеграції штучного інтелекту та великих даних для виявлення ризиків та аналізу поведінкових патернів спортсменів, посиленні контролю за обов'язковим проходженням антидопінгового навчання у всіх видах спорту.

Таким чином, країни, які вже сьогодні активно впроваджують технології та роблять акцент на просвітницьку діяльність, демонструють високий рівень ефективності у боротьбі з допінгом, тоді як інші держави, включаючи Україну, мають перспективи для розширення своїх програм та підвищення рівня контролю.

Список використаних джерел

1. Maennig, W. (2014). Inefficiency of the Anti-Doping System: Cost Reduction Proposals. *Substance Use & Misuse*, 49(9), 1201–1205. <https://doi.org/10.3109/10826084.2014.912065>
2. Schneider, A. J., & Friedmann, B. (2006). The Problem of Doping in Sports. *Advances in Genetics*, 51, 1–9. [https://doi.org/10.1016/S0065-2660\(06\)51001-6](https://doi.org/10.1016/S0065-2660(06)51001-6)
3. Striegel, H., Rössner, D., Simon, P., & Niess, A. M. (2005). The World Anti-Doping Code 2003--consequences for physicians associated with elite athletes. *International journal of sports medicine*, 26(3), 238–243. <https://doi.org/10.1055/s-2004-830545>
4. Національний антидопінговий центр України. (n.d.). Головна сторінка. <https://nadc.org.ua/>
5. World Anti-Doping Agency. (2023). Annual Report 2023. WADA. <https://www.wada-ama.org/en/2023-annual-report>
6. Smith, A. C., Stewart, B., Oliver-Bennetts, S., McDonald, S., Ingerson, L., Anderson, A., Dickson, G., & Emery, P. (2010). Contextual influences and athlete attitudes to drugs in sport. *Sport Management Review*, 13(3), 181–197. <https://doi.org/10.1016/j.smr.2010.01.008>
7. Houlihan, B. (2002). *Dying to Win: Doping in Sport and the Development of Anti-Doping Policy*. Council of Europe Publishing. https://www.coe.int/t/dg4/epas/resources/Houlihan_dying_to_win_en.pdf
8. Hanstad, D. V., Loland, S., & Waddington, I. (2019). The World Anti-Doping Agency: The politics of international anti-doping governance. *International Journal of Sport Policy and Politics*, 11(3), 409–421. <https://doi.org/10.1080/19406940.2018.1479602>
9. Dimeo, P., & Møller, V. (2018). *The anti-doping crisis in sport: Causes, consequences, solutions*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315545677>

10. Houlihan, B., & Hanstad, D. V. (2019). The effectiveness of the World Anti-doping Agency: Developing a framework for analysis. *International Journal of Sport Policy and Politics*, 11(2), 227-244. <https://doi.org/10.1080/19406940.2018.1534257>
11. Wagner, U. (2021). The World Anti-Doping Agency, power and law beyond the state. *Journal of Legal Pluralism and Unofficial Law*, 53(1), 163-181. <https://doi.org/10.1080/19406940902950721>
12. Maennig, W. (2017). Inefficiency of the anti-doping system: Cost reduction proposals. *Substance Use & Misuse*, 52(14), 1934-1943. <https://doi.org/10.3109/10826084.2014.912065>
13. Viret, M. (2020). Evidence in anti-doping at the intersection of science and law. T.M.C. Asser Press. <https://doi.org/10.1007/978-94-6265-084-8>
14. Kornbeck, J., & Kayser, B. (2018). Do public perception and the 'spirit of sport' justify the criminalisation of doping? A reply to Claire Sumner. *International Sports Law Journal*, 18(1), 61-78. <https://doi.org/10.1007/s40318-018-0120-4>
15. Duval, A. (2021). The Olympic Charter as a constitutional instrument of international sport: A tale of ambivalence and extraterritoriality. *International Sports Law Journal*, 21(3), 205-221. <https://doi.org/10.1111/jols.12112>
16. Waddington, I., Møller, V. (2019). WADA at twenty: old problems and old thinking? *International Journal of Sport Policy and Politics*, 11(2), 219-231. <https://doi.org/10.1080/19406940.2019.1581645>
17. Kayser, B., & Smith, A. C. (2008). Globalisation of anti-doping: The reverse side of the medal. *British Medical Journal*, 337, a584. <https://doi.org/10.1136/bmj.a584>
18. Backhouse, S. H., Whitaker, L., & Petróczi, A. (2015). Athlete support personnel and anti-doping: A mixed-methods investigation into knowledge, attitudes, and ethical stance. *Substance Use & Misuse*, 50(10), 1198-1209. <https://doi.org/10.3109/10826084.2015.1013752>
19. Schneider, A. J., & Friedmann, B. (2006). Ethical and political issues in anti-doping policy. *Sport in Society*, 9(2), 227-252. <https://doi.org/10.1080/17430430500491299>
20. Møller, V. (2010). *The Ethics of Doping and Anti-Doping: Redeeming the Soul of Sport?* Routledge. <https://www.routledge.com/The-Ethics-of-Doping-and-Anti-Doping-Redeeming-the-Soul-of-Sport/Moller/p/book/9780415484664>
21. Nationale Anti Doping Agentur Deutschland. (n.d.). Official website. <https://www.nada.de/>
22. Міністерство молоді та спорту України. (н.д.). Антидопінгова спільнота демонструє солідарність з Україною, тестуючи її спортсменів за кордоном. Отримано 31 березня 2025 року, з <https://mms.gov.ua/news/antidopingova-spilnota-demonstruye-solidarnist-z-ukrayinoyu-testuyuchi-yiyi-sportsmeniv-za-kordonom>
23. Anti-Doping Norway. (n.d.). Official website. <https://www.antidoping.no/en>
24. Engelberg, T., Moston, S., & Skinner, J. (2011). Public perception of sport anti-doping policy in Australia. *Drugs: Education, Prevention and Policy*, 19(1), 84-87. <https://doi.org/10.3109/09687637.2011.590556>
25. Sport Integrity Australia. (n.d.). Official website. <https://www.sportintegrity.gov.au/>